

FÖRHANDLINGAR

Nationalekonomiska Föreningen

2000–09–21

Sammanfattade och redigerade av **Inga-Lill Viotti**

Ordförande: professor **Claes-Henric Siven**

Inledare: finansminister **Bosse Ringholm**

Kommentatorer: chefekonom **Klas Eklund**, SEB, professor **Henry Ohlsson**,

Göteborgs universitet, professor **Hans Tson Söderström**, SNS och Handelshögskolan

Övriga deltagare: **Danne Nordling**, **Henrik Åkerman**

Finansplanen och den ekonomiska politiken

Claes-Henric Siven

Välkomna till Nationalekonomiska Föreningens budgetdebatt med finansministern. Vi kommer idag att dela upp diskussionen i tre avdelningar: finanspolitiken, skatterna och strukturfrågorna. Finansminister Bosse Ringholm kommer att tala ungefär en kvart kring varje fråga och sedan kommer respektive kommentator med ett inlägg på sju minuter. Därefter kommer en enda fråga från auditoriet på varje avdelning att släppas in på en minut. Det beror på att finansministern är tvungen att gå efter en och en halv timme för en frågestund i riksdagen. Riksdagen för ju befälet över regeringen och vi är tvungna att böja oss för det.

Jag hälsar finansminister Bosse Ringholm hjärtligt välkommen och också de tre kommentatorerna Henry Ohlsson som kommer att tala om finanspolitiken, Klas Eklund som kommer att ta upp skatterna och Hans Tson Söderström som kommer att ta upp strukturfrågorna i det allra sista blocket.

Bosse Ringholm

Tack för tillfället att idag få komma hit

och presentera budgetpropositionen. All makt utgår ju från folket och folkets främsta företrädare är riksdagen, så det är alldeles riktigt att det inte bara är regeringen utan även Nationalekonomiska Föreningen som får underordna sig riksdagen vad gäller tidtabellen, eftersom jag deltar i en frågestund där senare idag. Jag skulle vilja föra till handlingarna att jag inte har något skrivet manus, då jag vet att detta skall tryckas i *Ekonomisk Debatt*.

Den budget som vi presenterade igår bygger på vårpropositionen som kom i mitten av april. Den avspeglar en situation då ekonomin i Sverige går på högt varv, vilket är fallet sedan en tid tillbaka. I och för sig är det många länder i Europa som har ungefär samma situation, men inom EU-kretsen så finns vi definitivt i den övre halvan vad gäller de flesta ekonomiska nyckeltal. Det finns dock en väldigt stor spridning mellan de länder som ligger längst fram och de som fortfarande är på efterkälken. Detta stora gap ger upphov till komplikationer inte bara för den penningpolitik som bedrivs inom EMU-området, utan även för utformningen av vår ekonomiska politik.

Vi har kallat den här budgeten för en reformbudget för framtiden. De fyra områden som vi koncentrerar vår politik kring – jobben, tryggheten, solidariteten, barnen och ungdomarna – är ledstjärnor för hela budgetpropositionen. De handlar i stort om att öka sysselsättningen, vilket är grunden för hela budgetarbetet. Vi har i de senaste budget- och vårpropositionerna ständigt talat om tillväxten och rättvisan, ständigt talat om jobben och olika välfärdsreformer. Vi har i den här budgetpropositionen dessutom särskilt prioriterat barn och ungdomar. Det finns många allmän- och fördelningspolitiska skäl till det. Det finns dock framför allt demografiska skäl till att ta upp en prioritering av barn och ungdomar. Detta med tanke på hur befolkningsutveckling och befolkningsstruktur kommer att se ut de närmaste 10 till 20 åren. Under rubrikerna solidaritet respektive trygghet har vi samlat ett antal förslag för ökad solidaritet ur såväl ett nationellt som internationellt perspektiv. Under rubriken trygghet återfinns förslag för att stärka den sociala välfärden.

Vår utgångspunkt i budgeten har varit att vi jämfört med vårpropositionen sett att vår ekonomi har stärkts. Vi har tiondel för tiondel kunnat räkna upp prognoserna för bruttonationalprodukten. Revideringen uppåt är ganska stor framför allt för 2001. I våras gjorde vi en bedömning för BNP-tillväxten 2001 om 2,9 procent medan prognosen nu ligger på 3,5 procent. Jag är väl medveten om att det finns personer som är ännu mer optimistiska än vad vi är. Om jag går tillbaka och analyserar olika prognosmakares utfall, så måste jag emellertid konstatera att vi har legat relativt nära den faktiska utvecklingen.

Den upprevidering av tillväxttakten som vi gör nu är naturligtvis omgärdad av ett antal reservationer, i första hand för den internationella utvecklingen. Vi kan inte nu fullt ut överblicka vad som kan komma att ske under en så pass lång period som vi arbetar med i budgetens prognos, dvs fem-sex kvartal. Det kan hända saker i

världsekonomin med exempelvis det internationella oljepriset, vilka omedelbart kan ha inverkan även på Sverige.

Vi ser dock av siffrorna i övrigt att riktningen i den ekonomiska utvecklingen är tydlig. Vi har sedan en tid tillbaka en relativt kraftig privat konsumtionsökning. Den är måttlig på den offentliga sidan och kanske något underskattad. Vi har när det gäller den kommunala konsumtionen något divergerande statistiska uppgifter. Om man ser på de rapporter som kommuner och landsting har lämnat till regeringen kan man konstatera att alltfler kommuner kommer att uppnå ekonomisk balans under de kommande åren. Det finns några undantag. Vi kommer inom kort att behandla ansökningar från omkring 20-25 kommuner och ett antal landsting med så stora ekonomiska balansproblem att de inte på egen hand kan uppnå de mål som regering och riksdag har satt upp. Vi kommer därför att gå in med särskilda insatser för att hjälpa dessa kommuner och landsting över vissa strukturproblem. Det är vanligtvis kommuner som under en mycket lång tid har haft en nedåtgående trend i sin befolkningsutveckling och som inte anpassat sina strukturer till lägre befolkningsstal. Den hjälpen är vi redo att ge kommunerna eftersom de måste få balans i sina utgifter och inkomster redan på kort sikt.

Vad gäller inflationen bedömde många i våras att vi skulle få ett starkare tryck under 2001 och detta kan fortfarande vidimeras. Dock blir ökningen troligen inte så stark som vissa bedömare då trodde, utan vi räknar med en fortsatt försiktig inflationsutveckling. Det avgörande är hur vi kan hantera våra arbetskraftstillgångar. Många har varit förvånade över att arbetsmarknaden har fungerat så väl under senare tid. Vi har undvikit överhettning- och flaskhalsproblem. Vi har haft stor nytta av de stora insatser som gjorts under de senaste åren i form av arbetsmarknadsutbildning, kunskapslyftet och den stora högskoleexpansionen. Dessutom har många företag själva gjort stora

personalutbildningsinsatser. En viss uppbromsning av den oerhörda IT-expansionen har medfört att akuta arbetskraftsproblem av den art som vissa bedömare trodde skulle uppstå för ett halvår sedan, inte har uppkommit.

Vi har nu många avtalsrörelser som drar igång och som skall leda till avslut under vintern. Vi gör fortsatt samma bedömning när det gäller löneutvecklingen, dvs 3,5 procent för 2001. Vi bedömer att vi under nästa år kommer att ligga under 4 procent vad gäller den öppna arbetslösheten. I den arbetskraftsundersökning som kom i maj i år var vi nere på 4,1 procent och vi räknar med att nå 4-procentsmålet under hösten.

Vi har arbetsmarknadspolitiska program – eller åtgärder som det hette tidigare – om 2,6 procent av arbetskraften för 2001. Man kan ställa sig frågan varför de ligger lika högt under 2001 som i år. Svaret är att det har sin bakgrund i en än kraftigare nedgång i de arbetsmarknadspolitiska programmen under förra året och i början av detta år än vad vi hade räknat med. Detta var ett uttryck för att arbetsmarknaden krävde alltmer arbetskraft. Om vi kan få fler långtidsarbetslösa, invandrare och arbetshandikappade att ta del av arbetsmarknaden kan vi räkna med att dessa siffror sjunker ytterligare.

Sammantaget ger den ekonomiska situationen utrymme för expansion. Inom utgiftstak som vi har ställt upp finns ett utrymme i storleksordningen 26 miljarder kronor för 2001. Detta fylls av reformer för cirka 18 miljarder kronor. Dessutom har vi möjlighet att sänka skatter med cirka 15 miljarder kronor. Vår bedömning är att det även finns utrymme för att göra en justering av överskottsmålet från 2,0 till 2,5 procent för 2001. Det medelfristiga överskottsmålet är 2 procent över en konjunkturcykel och det ändrar vi inte. Däremot har vi gjort bedömningen att för det enstaka året 2001 så bör vi höja målet. Vi kommer på motsvarande sätt att till året därpå ta ställning till om det skall göras justeringar i överskottsmålet. De som har läst budgetpropositionen upptäcker att det

finns ett ekonomiskt utrymme att höja till mer än 2,5 procent. Vi har dock valt en försiktig linje därför att det är viktigt att de mål vi ställer upp är möjliga att uppnå. Skulle vi ställa upp orealistiska mål kunde vi tvingas till politiskt mycket svåra besparingar och insatser vid oförutsedda händelser.

Vår nettoskuld har också mycket snabbt reducerats. För inte så länge sedan var prognosen att den offentliga nettoskulden skulle vara borta ungefär 2010. I vår propositionen bedömde vi att den skulle elimineras redan 2002 och nu bedömer vi att nettoskulden kan vara borta nästa år. Det är en oerhört snabb positiv utveckling som sammanhänger med att svensk ekonomi nu uppvisat flera goda år efter varandra.

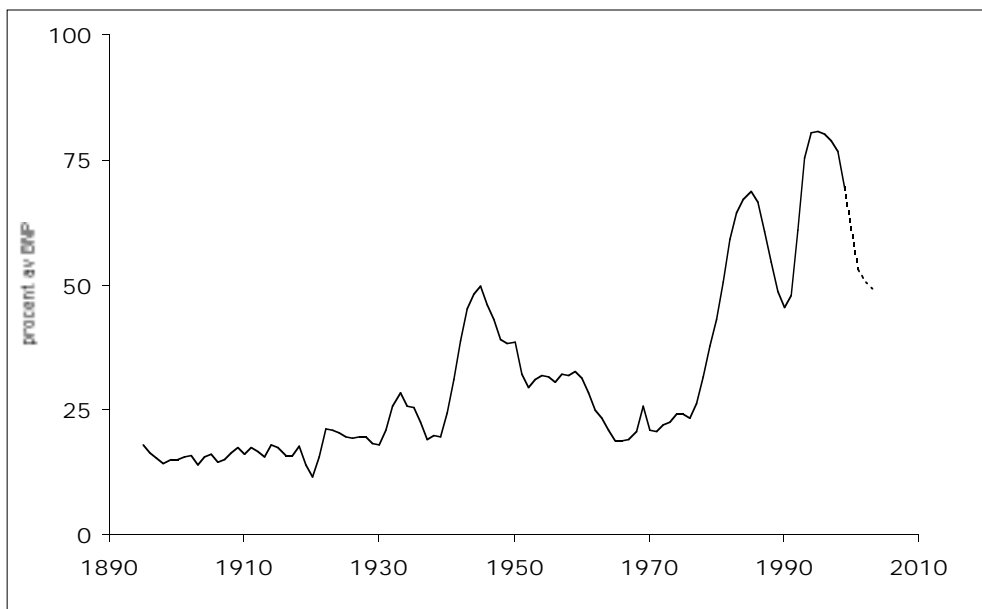
Till sist vill jag kort återkomma till inriktningen av de reformer som vi föreslår för nästa år. De 18 miljarder kronor som vi satsar är koncentrerade på jobb, barn och ungdomar men naturligtvis även inriktade på våra traditionella områden vård, skola och omsorg. Det nya i förhållande till vårpropositionen är att vi nu påbörjar ett arbete med att höja nivån på statens insatser till skolan. Under de kommande åren ökas resurserna till skolan med 1 miljard kronor per år. Från 2006 tillförs 5 miljarder kronor mer än idag. Ungdomsskolan har idag, dvs grundskolan och gymnasieskolan, en utgiftsram på 70–75 miljarder kronor, vilket ger vid handen att ett tillskott om 5 miljarder kronor per år är ganska stort.

Henry Ohlsson

Det var med stor spänning jag igår morse satte mig ned vid min dator och laddade ner Finansplanen. Jag fastnade faktiskt redan vid den första meningen. Jag satt länge och funderade över den. Det stod nämligen att detta var en budget för framtiden. Jag undrade vad alternativet var. Om inte en budget avser framtiden, vad skall den då avse?

Men jag kom inte längre i mina funderingar utan började titta på siffrorna i stäl-

Figur 1 Statsskulden

Källor: Riksgäldskontoret, Finansplanen

let. Jag skall tala om finanspolitiken, främst kopplat till statsskuldspolitiken. Avslutningsvis skall jag säga några ord om hur jag ser på finanspolitikens koppling till lönebildning.

Riksgäldskontoret har en god statistik-källa som finns tillgänglig på nätet på ett enkelt sätt. Där kan man få tag på siffror om den svenska statsskulden under mer än hundra år.

Figur 1 visar den svenska statsskulden som andel av BNP från 1895 fram till idag. Den streckade linjen i slutet av perioden är den prognos som man nu gör i Finansplanen. Jag tycker att det är viktigt att ha ett historiskt perspektiv på utvecklingen. Det är intressant att se den kraftiga minskningen av statsskulden som kommer att ske de kommande åren, men också att se den nivå på vilken statsskulden nu befinner sig.

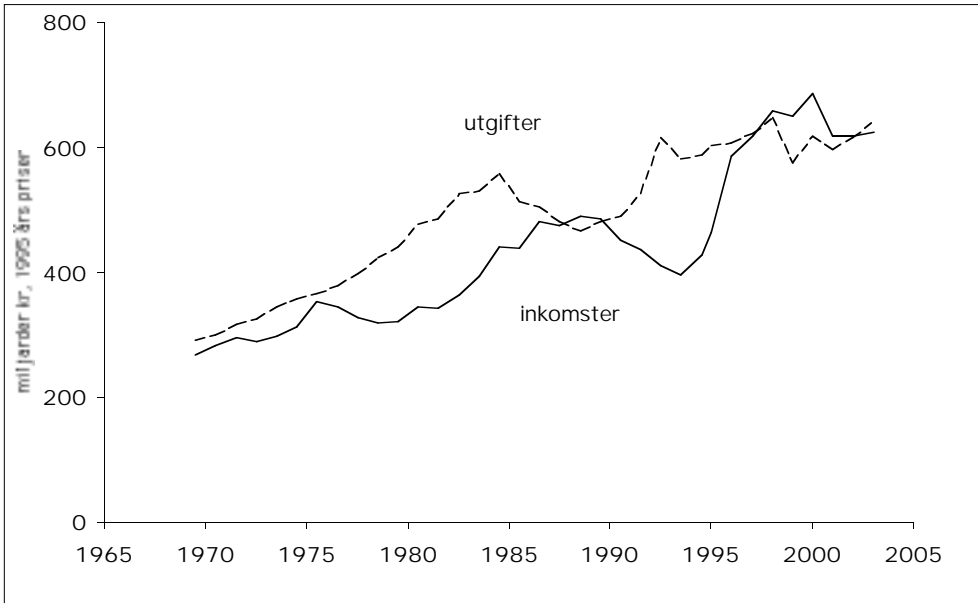
Jag noterar särskilt att statsskulden år 2003 kommer ner till samma nivå som den var på som högst i samband med andra världskriget. Och då är det idag ingen krigsekonomi i Sverige. Statsskul-

den är hög, den kommer att förbli fortsatt hög de kommande åren.

Dessutom framgår det av figuren att statsskulden har uppvisat en stor variabilitet under de senaste decennierna. Variationerna har följt den ekonomiska aktivitetsnivån, samtidigt som det har skett en trendmässig ökning av den svenska statsskulden. Statsskuldens utveckling är resultatet av statsbudgetens saldo. Vi har haft många och stora underskott i statsbudgeten, överskotten har varit få och små.

Om man ritar statsbudgetens inkomster och utgifter under de senaste trettio åren får man fram Figur 2. Den heldragna linjen visar inkomsterna, den streckade utgifterna. Ni ser att utgifterna under långa perioder är högre än inkomsterna. Det omvända gäller mycket få, korta perioder. De närmaste åren ser vi att inkomsterna kommer att vara något högre än utgifterna. Men om dagens situation jämförs med den under 1990-talet är överskotten idag mycket mindre än vad underskotten var då.

Figur 2 Statsbudgetens inkomster och utgifter

Källor: Riksrevisionsverket, Ekonomistyrningsverket, SCB, Finansplanen

Låt mig återvända till statsskulden och hela den offentliga sektorns bruttoskuld. Här har jag lagt in en linje på 60 procent, det är Maastrichtkriteriet för bruttoskuldens storlek. Låt oss fundera en stund över skulden i detta perspektiv. Som ni ser kommer Sverige de kommande åren ner under 60 procentkriteriet, men inte särskilt långt under.

Det går bra nu, men är konjunkturen avskaffad i Sverige? Kommer det aldrig någonsin mer att bli en recession? Kommer det att vara ständig högkonjunktur i all framtid? Den historiska erfarenheten är att vi alltid har haft konjunktursvängningar. Det kan vara ett rätt säkert tips att svängningarna kommer att fortsätta även i framtiden.

I perspektiv av detta tycker jag att det finns ett skrämmande scenario. Tänk er en recession med snabbt minskande skattebasen. På samma sätt som det nu strömmar in mycket skatteinkomster när den ekonomiska aktiviteten är hög, börjar skattebaserna och skatteinkomsterna snabbt erodera när recessionen kommer. Skulden

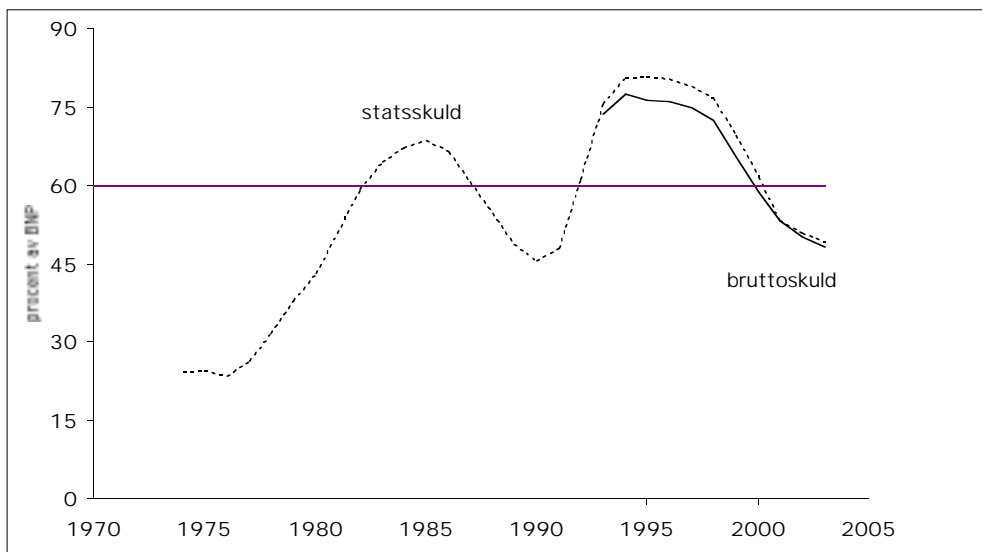
när Maastrichtnivå, skatterna måste höjas, utgifterna måste minskas, arbetslösheten stiger och vi får kanske se en nedmontering av välfärdsstaten.

Därför anser jag att det behövs en säkerhetsmarginal till Maastrichtkriteriet om en bruttoskuld om högst 60 procent. Det finns anledning att amortera ner statsskulden mer än vad man gör idag.

Jag kan tänka mig ett område där det ändå kan finnas goda skäl att sänka skatter och eventuellt öka utgifter. Det har samband med den kommande lönerörelsen. Det verkar finnas förutsättningar för låga lönehöjningar på den svenska arbetsmarknaden under den kommande avtalsrörelsen och trots detta en god reallöneutveckling för löntagarna. Om det blir så, kommer vi att få se en ökad arbetskraftsefterfrågan. Den fråga vi måste ställa oss är om arbetsutbudet då räcker. Vilka ekonomisk-politiska åtgärder kan vidtas för att se till att arbetsutbudet kan svara mot den ökade arbetskraftsefterfrågan?

Lägre marginaleffekter i olika inkomst- och utgiftsprogram är ekonomisk-politis-

Figur 3 Statsskuld och bruttoskuld

Källor: Riksgäldskontoret, Finansplanen

ka åtgärder som skulle kunna vara aktuella. Sådana finner man också i Finansplanen. Här finns förslag om maxtaxa i barnomsorgen, höjda brytpunkter i inkomstskattesystemet och liknande. Det tycker jag är positivt. Det finns också en diskussion om hur man via arbetsmarknadspolitiska åtgärder skall kunna förbättra matchning på arbetsmarknaden. Det är också bra.

Men jag måste erkänna att när jag kom till sidan 33 fann jag en skriande inkonsekvens i Finansplanen. Där kan man läsa att: "Inriktningen på arbetet är att hushåll med normala inkomst- och förmögenhetsförhållanden inte ska betala mer än 6 procent av hushållsinkomsten i fastighetsskatt. En sådan regel bör tillämpas fr o m den 1 januari 2001."

Regeln skall alltså gälla från 1 januari 2001. Detta innebär i realiteten en inkomstprövning av fastighetsskatten. Det finns långa argumenteringar i Finansplanen kring vikten av att minska marginaleffekter. Samtidigt inför man här en marginaleffekt på 6 procent. Den är högre än marginaleffekten av värnskatten!

Jag tycker att det offentliga samtalet har

varit oerhört intressant den senaste tiden. Det har varit mycket om att blockera byggnader och vägar, om att hålla ut ting framför olika ställen. Så jag satte mig ner och funderade: Om jag skulle skriva några plakat, vad skulle jag skriva på dem? Jag kom underfund med att det är två plakat som jag skulle göra i ordning. På det första plakatet skulle det stå "Amortera mera!" och på det andra skulle det stå "Nej till inkomstprövad fastighetsskatt!".

Henrik Åkerman

Jag känner Bo Ringholm från Stockholms läns kansli. Här talas om trygghet Bosse Ringholm. Du är en balanserad man, kan du tänka dig större otrygghet än att tvingas lämna sitt hem.

Bosse Ringholm

Krig är t ex värre, men jag skall självklart återkomma till dig med ett allvarligt svar.

Om jag börjar med att granska de två paroller som Henry Olsson ställer upp så fungerar de inte särskilt bra om vi tänker oss dem som ett partiprogram. Nu inser jag förstås att det inte var Henry Olssons avsikt att starta ett parti med motto

”Amortera mera!” och ”Nej till begränsningsregeln!”. Jag tycker emellertid att det är värt att diskutera de avvägningar som måste göras, nämligen att vi nu i en situation då ekonomin växer kraftigt måste hitta en balans som innebär att vi å ena sidan kan använda en del av våra inkomster för att laga hål i och bygga ut välfärden. Välfärdsreformer som t ex maxtaxe-reformen kan också få ekonomin att fungera bättre om de kan öka arbetskraftsutbudet via lägre marginaleffekter. Å andra sidan finns nu också olika skäl till att sänka skatter, framför allt skatten på arbete. Denna skatt sänks reellt sett med ungefär 15 miljarder kronor i vårt budgetförslag.

Utgifter och skatteintäkter är komponenter som måste vara i balans och sedan bör man diskutera hur mycket ytterligare utrymme som återstår för att amortera av statsskulden. Vi har i år valt modellen att låta alla de extrainkomster som staten får genom tillfälliga inkomster, exempelvis via utförsäljningen av Telia, gå till att betala av på statsskulden. Det har funnits politiska partier som då sagt: ”Använd alla de sextio miljarderna till att istället investera i bredband, IT eller dylikt.” Vi anser att det är viktigt med en konsekvent linje. När det gäller tillfälliga inkomster skall de naturligtvis inte gå till verksamhet som kräver en årlig finansieringskälla, utan till att amortera på statsskulden.

Det ”dragspel” som finns i det här budgetförslaget innebär att om vi uppnår mer än överskottsmålet om 2,5 procent av BNP 2001, så skall pengarna gå till att amortera på statsskulden. Jag tycker att vi hittat en lämplig avvägning mellan de tre olika delarna - reformer, skattesänkningar och amorteringar – i denna budget. Man kan naturligtvis, som Henry Olsson tydligt gör, argumentera för att lägga en större tyngdpunkt på att amortera statsskulden. Men det är svårt att övertyga svenska folket om att vi bör lägga i stort sett hela tyngdpunkten på amorteringen, särskilt efter ett 1990-tal som varit oerhört kärt med stora umbäranden för att sanera eko-

nomin. Som ett resultat av dessa insatser och av en bra internationell konjunktur har vi nu fått en starkare ekonomi. Det är bra att visa den historiska bilden över amorteringar som Henry Ohlsson gjorde, men man ska samtidigt ha klart för sig att Sveriges ekonomiska struktur såg annorlunda ut på 1930- och 40-talen än idag. Vi har behov av att diskutera i andra termer än de rent kamerala. Den keynesianska synen har länge dominerat diskussionen om konjunkturstabilisering. Nu ser vi möjligen andra former av konjunkturförlopp än de som varit de traditionella under 1900-talet och vi måste som en följd av det eventuellt ändra synsätt på hur vi hanterar statsskulden inför framtiden. Vi kan dock inte vid en analys av vår ekonomiska utveckling lägga all vikt på en faktor.

Jag vill hålla med Henry Olsson när han pekar på hur viktigt det är att det finns förslag i finansplanen och budgetpropositionen för att minska marginaleffekterna. Han nämnde själv bl a maxtaxan, att brytpunkten stiger och att vi nästa år på kort tid kommer att minska andelen från 19 till 16 procent av befolkningen som betalar statlig skatt. Vad gäller hans sista fråga, den planerade inkomstprövningen av fastighetsskatten, medger jag att det kommer i konflikt med ambitionen att begränsa marginaleffekter. Det är emellertid många av dem som kommer att omfattas av begränsningsregeln i fastighetsbeskattningen som är pensionärer. Marginal-effekten av det planerade förslaget har därmed inte så stor betydelse ur arbetsmarknadssynpunkt. Det finns ofta målkonflikter i politiken som vi måste klara av att hantera.

Henrik Åkerman: Till dig skulle jag vilja säga att många har mycket låga inkomster och med kraftigt ökade taxeringsvärden på sina fastigheter skulle de hamna i en prekär situation. Vi har därför valt att undanta dem från effekterna av skatteförändringarna för fastigheter i budgeten. Vi tänker återkomma med ett exakt förslag om en begränsningsregel där 6 procent av hushållsinkomsterna är det

maximala man betalar i fastighetsskatt. Vi behöver naturligtvis diskutera noga hur denna regel skall utformas. Den som äger slott och nolltaxerar skall naturligtvis inte få del av den.

Låt mig nu övergå till en allmän presentation av våra skatteförslag. Skatteförslagen är i huvudsak: Fortsatt kompensation för egenavgifterna med ytterligare en fjärdedel, höjd brytpunkt, grön skatteväxling och sänkt fastighetsskatt för att kompensera för höjda taxeringsvärden. Det finns dessutom några mindre skatteförslag och förslag för företagen redan från förra hösten, men som ger full effekt först 2001. Det gäller bland annat förändringar för de företag som vill skjuta upp beskattningen av sina vinster. Vi förlängde periodiciteten på det området. Det är viktigt att också företag med snabba vinster och som lyckas bra kan få visst uppskov med betalningen av sina skatter. Det kan dessutom vara bra ur konjunktursynpunkt att periodisera vinster.

Vi har nu tagit det andra steget i att kompensera löntagarna för egenavgifterna i pensionssystemet. Det blir en kompensation om mellan 45-50 miljarder kronor när vi är klara med den sänkning av inkomstskatten som det innebär. Vi tog första steget förra hösten och nu med det andra steget har vi i stort sett nått hälften av den fulla kompensation av egenavgifterna som är vår ambition. Metoden är densamma som förra året. Det innebär att brytpunkten för den statliga skatten höjs ytterligare någon procent. Vi har också förslag om att höja grundavdraget som ett led i den gröna skatteväxlingen och det gör ytterligare någon procent på andelen som inte betalar statsskatt. Det innebär att vi nu bedömer att vi sänker andelen som betalar statlig skatt till 16 procent nästa år. Vi har som mål att komma ner till 15 procent. Det höjda grundavdraget innebär också att 1,7 miljoner pensionärer får upp till ca femtio kronor i sänkt skatt nästa år. Den modell vi valde förra året att sänka inkomstskatten riktade sig enbart mot de förvärvsarbetande. Företagare och pensio-

närer riktade kritik mot att de inte fick del av skattesänkningarna. De får i år inte lika stor skattesänkning som löntagarna men de får via bl a höjda grundavdrag också en mindre skattesänkning.

Vi genomför som ett grönt inslag i budgeten en sänkning av momsen på kollektivtrafiken för att stimulera till ett ökat kollektivtrafikresande. Detta ger – liksom för övrigt sänkningen av fastighetsskatten på hyreshus – marknaden en möjlighet att justera ned priserna. Varje trafikbolag, länstrafikbolag, SJ och andra som sysslar med persontransporter kan sänka sina taxor med den sänkta momsen vilken är från 12 till 6 procent. Vi har ingen garanti för att så sker naturligtvis. Om pengarna används till att förstärka kollektivtrafiken så kan man ju nå nästintill samma resultat. Det är dock ett risktagande att sänka momsen på det vis vi valt att göra det. Det finns möjligen kommuner och landsting som använder pengarna på annat sätt i enlighet med det kommunala självstyret. Regeringen har numera begränsad möjlighet att dela ut pengar som är öronmärkta till den kommunala sektorn.

Vi har av olika skäl fryst taxeringsvärdena år efter år. Det har inneburit en stor fördel för dem som bor i attraktiva områden med snabbt ökande taxeringsvärden. Fortsätter detta så sker en urholkning av systemet och man får en s k "ketchupeffekt" när man sätter det i verksamhet på nytt. Vi har nu valt att låta taxeringsvärdena slå igenom från och med nästa år och vi har hanterat det med att resonera så här: Om man skulle låta taxeringsvärdena slå igenom nästa år utan andra förändringar i systemet skulle det inbringa ungefär 10 miljarder kronor mer till staten. Dessa miljarder skall vi inte ta in utan vi ska bibehålla intäkterna från fastighetsskatten på ungefär samma nivå som i år. För detta krävs en omfördelning med dessa 10 miljarder kronor som grund. Det blir därmed skattehöjningar för ett antal hushåll och skatteminskningar för andra.

När vi för småhus sänker skatten från 1,5 till 1,2 procent så kommer hälften av

landet småhusägare att få en skattehöjning och hälften får en skatteminskning. Det är i huvudsak storstadsområdena, dvs de expansiva områdena, som får skatteökningen och övriga delar av Sverige som får sänkta skatter. Det har en positiv regionalpolitisk effekt eftersom det förbättrar köpkraft och konsumtionsförmåga i de delar av Sverige som inte har en lika positiv ekonomisk utveckling som exempelvis storstadsområdena har.

När det gäller hyreshus och bostadsrätter sänker vi skatten ännu mer, vilket innebär till en skattesats om 0,7 procent. Vi sänkte redan förra året skatten på hyreshus. Vi räknar nu med att ungefär två tredjedelar av alla hyreshus kommer att få sänkt skatt.

Vi kopplar också förändringarna i fastighetsskatten till att vi höjer gränsen för förmögenhetsskatt från 900 000 till en miljon kronor för ensamstående och från 900 000 till en och en halv miljoner kronor för sammanboende. Det är ett första steg mot att bryta upp den sambeskattning som vi har i förmögenhetsskatten. Lämpligheten i detta kan man ha olika uppfattningar om. Ur fördelningspolitisk synpunkt så ger det som effekt att de som har de största inkomsterna har störst nytta av det här. Det kan vara tveksamt ur en sådan synvinkel men tillsammans med förändringarna på fastighetsskatteområdet har vi ansett det vara nödvändigt att göra reformeringar av förmögenhetsskatten. Vi gör också en mindre justering av reavinstskatten på fastigheter från 15 till 20 procent och vi arbetar nu med utformningen av en begränsningsregel.

Sammantaget kan man konstatera att de hushåll som kommer att få stora skattelättnader framför allt finns på mindre orter. I storstadsområdena är det oftast omvänt. Om man väger in att vi sänker inkomstskatten med 12–13 miljarder kronor så är det dock relativt få hushåll som – netto – kommer att få skatteökningar.

Den s k gröna skatteväxlingen som vi inledde förra året fortsätter och vi har en långsiktig ambition för denna. Under de

senaste 10 åren har vi genomfört en grön skatteväxling i storleksordningen 30 miljarder kronor räknat i dagens penningvärde. Vår avsikt är att genomföra en skatteväxling i ungefär samma storlek under de 10 närmaste åren. Den skatteväxling vi nu föreslår ligger på cirka 3 miljarder kronor. Den görs med höjd skatt på miljöstörande verksamheter och sänkt skatt på arbete, sänkt arbetsgivaravgift och höjda grundavdrag som ingredienser.

Av skatterna som ingår i den gröna skatteväxlingen har dieselskatten varit mest omdiskuterad. Den omfattar egentligen bara knappt 300 miljoner av de 3,3 miljarder kronor som den gröna skatteväxlingen omfattar, dvs ungefär en tiondel. Den är mycket uppmärksam och omdiskuterad av andra skäl än storleken på förändringen. Jag har träffat företrädare för åkerinäringen och fackliga organisationer och kunnat konstatera att åkeri-närings dilemma egentligen inte är skattehöjningen vi nu genomför eller den höjning som har skett av dieselpriset under senare år. I stället har, som många riktigt har påpekat, åkerinäringen utsatts för alltmer internationell konkurrens.

Jag tycker att det är riktigt att vi får en ökad konkurrens på transportområdet. Det är en marknad som tidigare i stort sett varit en hemmamarknad. Den bör inte bli en skyddad marknad, utan den skall utsättas för konkurrens och då kommer det naturligtvis att uppstå en hel del turbulens. Det kan visst finnas en del ojusta inslag i denna ökande konkurrens som det finns skäl att analysera. Varje land inom den Europeiska Unionen har sina skatteregler och utformning av åkeripolitiken. Därför har näringsdepartementet tillsammans med åkerinäringen och de fackliga organisationerna i vintras tagit fram ett särskilt branschprogram som omfattar bl a kompetensutveckling och skärpt gränskontroll för en del av lastbilstrafiken. I grunden finns det något sunt i den ökade konkurrensen i transportsektorn.

Till sist vill jag ge en mer långsiktig bild över offentliga inkomster och utgifter.

Inkomsterna har över en tjuugoårsperiod legat i stort sett stilla. Det har funnits ungefär densamma. Däremot är det tydligt att utgifternas andel av bruttonationalprodukten har minskat mycket kraftigt under senare delen av 1990-talet, från toppåret 1993 på 70 procent till idag mellan 50 och 55 procent. Den starka tillväxten i ekonomin gör att även om vår andel av offentliga utgifter av BNP minskar så innebär det, trots det, ett hyggligt tillskott av resurser. Nästa år höjs utgiftstaket med ca 25 miljarder kronor.

När motsvarande diskussioner fördes här förra året talade vi om att skälet till att vi lyckades med budgetsaneringen under 1990-talet bestod mycket i att vi höjde skatter i betydande omfattning. Det är dock så att under perioden från 1994 och framåt ligger huvudförklaringen i att vi har sänkt de offentliga utgifterna kraftigt. Vi har gått från 70 procentnivån till dagens nivå på 52–53 procent av BNP. Det är en mycket viktig förklaring till att vi kunnat bringa stabilitet i ekonomin och därmed skapa den tillväxt som vi nu har. Den beror både på de inhemska åtgärder som vidtagits och på det stöd vi får av en god konjunktur i Europa och Förenta Staterna.

Klas Eklund

Tack för inbjudan. Det är en ära att få delta i den här traditionsmättade budgetdebatten. Jag minns när jag själv som ung ekonomistuderande satt med stora öron och lyssnade på den tidens geronter: Gunnar Sträng, myndigheten personifierad, och ett antal kompetenta professorer i nationalekonomi som dock av Sträng betraktades som andens lättmatrosor. Lite skräckinjagande är det att inse att jag nu själv har blivit en av de grånade lättmatrosor som dagens studenter ska lyssna till.

Först en allmän deklARATION. Chefekonomen som jag är lovligt byte för journalister i budgettider. Vi ombeds – t o m förutsätts – ha synpunkter på budgeten och betygsätta den. Så ock denna gång.

Jag har när jag blivit tillfrågad satt betyget 4 (av 5) på den. Det är svårt att sätta annat än högt betyg, när Sveriges BNP växer med 4 procent om året, arbetslösheten sjunker, inflationen är låg, statsskulden faller och sysselsättningen ökar i rekordfart, en utveckling som överträffar allt jag själv trodde skulle var möjligt för bara ett par år sedan.

Självklart är inte allt detta en följd av den nuvarande regeringens politik. I min världsbild är dagens goda utveckling resultatet av tre sammanflätade processer, som pågått under flera år:

1. Den 180-gradiga omläggningen av den ekonomiska politiken under 1990-talet. Från slafs till stramhet, från regleringar till avregleringar, från inflationspolitik till anti-inflationspolitik.
2. Globaliseringen, som sätter press både på politiker och företag.
3. IT-revolutionen, som omvandlar ekonomin, driver fram nya investeringar och nya verksamhetsformer i företagen.

Den viktiga poängen är denna: Dagens goda utveckling är varken planerad eller väntad. Ingen politiker visste för tio år sedan att Internet, än mindre mobil Internet, skulle ge upphov till ett framgångsrikt svenskt industriellt kluster. Och budgetsaneringen kom till stånd främst via externt tryck och framstod ett tag närmast som en panikslagen reaktion på detta.

Men resultatet har likväl blivit gott. Och budgeten förtjänar bra betyg. Inte för att regeringen eller Bosse Ringholm skapat det goda läget – utan för att man i stort sett hållit i situationen. Man har ej bockat för mycket för opportunisten. I stort sett håller utgiftstaken. Visst förekommer en del fusk – men inte farligt, i alla fall inte ännu. I media och i retoriken är detta en reformbudget. Men i verkligheten står de nya ”friska” miljarderna i budgetpropositionen inte för mer än fem miljarder – 0,5 procent, dvs *fem promille* av budgetens totala omslutning: Fyra i vårpropositionen

och en miljard extra nu. De offentliga utgifterna *minskar* med två procentenheter av BNP mellan 2000 och 2001.

Det kanske inte låter så upphetsande att regeringen hållit fast vid sin medelfristiga utgiftsstrategi – men det är viktigt. Av egen dystert erfarenhet såsom medarbetare i finansdepartementet på 80-talet så vet jag nämligen hur oerhört svårt det är att hålla i utgifterna i en situation då man har stora budgetöverskott. Det finns någonting som man i politiskt hänseende skulle kunna kalla *de stora överskottens förbannelse* – och det är svårt att hålla fast vid strategin när de stora överskotten oväntat materialiseras. Men Bosse Ringholm har gjort det. I den meningen är Ringholms budget bättre än dem jag själv var med om att skriva...

Ändå blir betyget inte en 5:a. Skälet ligger just i den skattepolitik jag ombetts kommentera. Tittar man på Sverige utifrån så ser man att Sverige vid olika sorters benchmarking ligger väldigt bra till vad gäller management, ny teknik, infrastruktur och nyföretagande. Men dåligt på skattesidan.

Det finns två huvudproblem med det svenska skattesystemet – om jag förenklar. Det första är att vi har världens högsta skatter på låg- och medelinkomsttagares arbetsinkomster och fortfarande väldigt höga marginaeffekter. Det andra är att globaliseringen urholkar intäkterna från de rörliga skattebaserna och nödvändiggör sänkt kapitalbeskattning. Alternativet är flykt av kapital – både finansiellt och humankapital.

Vad gäller den första punkten sänks nu inkomstskatten för andra året i rad, och brytpunkten höjs. Det är bra. Låt mig dessutom understryka att jag tycker regeringen vad gäller inkomstskatterna prioriterar rätt, när man sänker marginaeffekterna just i de segment där arbetsutbudet är mest elastiskt. Vi talar i praktiken om kvinnor i lägre medelklass. Med hjälp också av kompensation för egenavgifter samt maxtaxa, tror jag att den kombinationen bidrar till att öka arbetsutbudet

rejält.

Men jag tycker samtidigt att detta är otillräckligt. Det borde framöver vara möjligt att också kapa en bit av de högsta marginalskatterna med början i år men framför allt framöver. Valutafonden IMF:s ekonomer föreslår i sin senaste granskning av den svenska ekonomin att dagens högsta skattesatser (ca 50 respektive 55 procent, för den som betalar värnskatt) sänks till en uniform skatt på ca 45 procent. Det låter för mig som en mycket rimlig målsättning. Jag beklagar att finansministern inte hörsammat IMF:s förslag och skall strax återkomma till regeringens tveksamhet.

Vad gäller den andra punkten, kapitalbeskattningen, sker en mindre förbättring, genom höjd tröskel i förmögenhetsbeskattningen. I de växande storstadsområdena räcker detta emellertid inte för att kompensera för höjda taxeringsvärden och resultatet blir – i alla fall här i Stockholm – att det samlade uttaget av fastighets- och förmögenhetsskatt ökar.

Det är inte bra. Min uppfattning är att regeringen borde kunna gå betydligt snabbare fram, med en radikal sänkning av förmögenhetsskatten. Flera länder i vår omvärld har under senare år avskaffat den helt, och i dag är t ex det samlade skattestrycket på aktieäggande i Sverige ungefär dubbelt så högt som i EU. Samtidigt är kapitalinkomstskatten 30 procent, också klart över det europeiska snittet.

I en värld där skattebaserna blir allt rörligare skapar detta problem. Ett exempel: Regeringen har själv uppskattat att ca 400 miljarder i odeclarerat sparande fanns utomlands 1997. Det beloppet hade då femfaldigats på fem år. Sannolikt är det därför betydligt högre i dag. På det beloppet betalas varken kapitalinkomstskatt eller förmögenhetsskatt. Det är därför fullt möjligt att Lafferkurvan existerar på kapitalbeskattningens område i Sverige: Den höga skattesatsen krymper skattebasen. Min egen uppfattning är att riskerna på detta område ökar framöver, inte minst vad gäller optionsbeskattningen. När det

är dags för dagens nya optionsinnehavare i bl a IT-branschen att casha in, finns en risk att de flyttar ut för att i ett slag kanske fördubbla ersättningen genom den lägre skatten utomlands.

Förmögenhetsskatten är dessutom slumpmässig och illegitim. Det gäller i vardagslag: Den som har en diamant på fingret slipper skatt; den som har den i bankfacket är skattskyldig (vad den gör som har ringen på sig ibland men har den i bankfacket ibland vet jag inte riktigt). Men det gäller också för samhällsekonomiskt viktigare sammanhang: Stora aktieägare (mer än 25 procent på A-listan) skattebefrias om de förvärvade aktierna före ett visst klockslag, ett visst datum – men inte annars. Vanliga aktieägare får skatta, vanliga villaägare får skatta osv. Förmögenhetsskatten har därför dålig fördelningsspolitisk träffsäkerhet, för att uttrycka sig milt.

Både Långtidsutredningen och Riksskatteverkets tjänstemän har varnat för de framtida konsekvenserna vad gäller utflyttning av skattebaser och av slumpmässig och svårkontrollerad kapitalbeskattning. Om inte ens Finansdepartementets egna ekonomer eller statsmaktens egna skatteindrivare tror de klarar av dagens system, varför skall man då vänta ytterligare?

Nu hör jag Bosse Ringholm protestera: Regeringen sänker ju skatterna, skattestrycket faller. Det är riktigt och jag har givit en eloge för de sänkta inkomstskatterna. Men skattestrycket sänks faktiskt inte med mer än en procentenhet i år. Jag tycker den nedgången är långsam. Och framför allt saknar jag en långsiktig strategi för skattepolitiken i en globaliserad ekonomi.

Text så är den förmögenhets- och fastighetsskattesänkning som genomförs litet svår att genomskåda. Den motiveras med att taxeringsvärdenas höjning annars skulle ge för mycket intäkter. Men vi vet ju alla att detta inte är skälet. Orsaken är att globala skattebaser tvingar regeringen att ta ut så mycket man kan av icke-rörliga

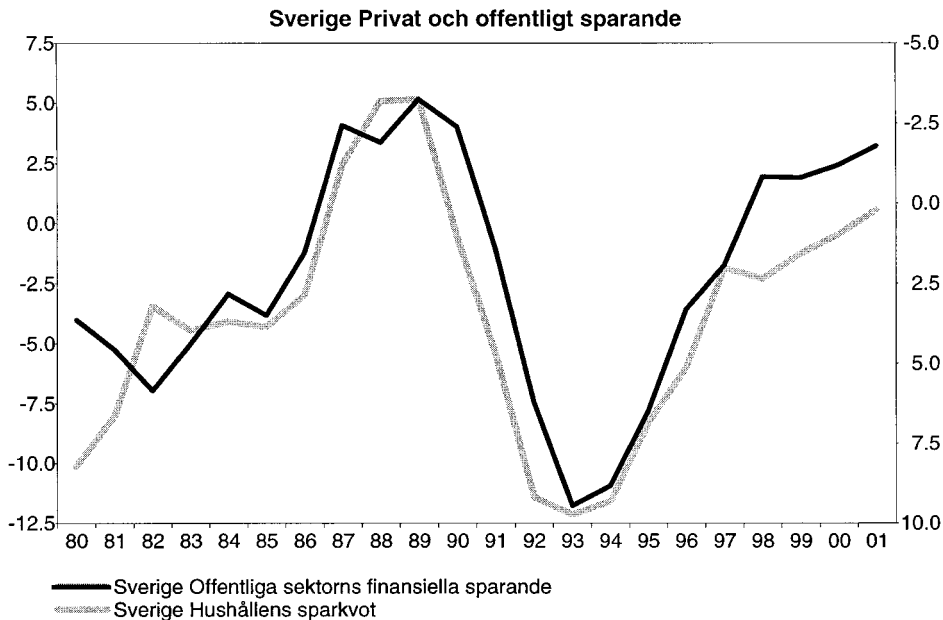
skattebaser. Fastigheter är en sådan – men problemet är att de som bor i fastigheterna är rörliga, liksom deras pengar. Så när taxeringsvärdet åker upp, och politiska protester utbryter, så kompenseras – vissa – av de boende med sänkt fastighetsskatt och förmögenhetsskatt. Så får vi dels slumpmässiga fördelningseffekter, dels ett lapptäcke av hög beskattning i grunden och ett system av kompenserande avdrag ovanpå detta beroende på var man råkar bo, hur länge man haft sina aktier, villan osv.

Jag ser en risk att detta lappande tilltar framöver, på ett sätt som inte är samhällsekonomiskt optimalt. Henry Olsson visade ett exempel på hur marginaleffekterna t o m kan öka genom den här begränsningsregeln.

Det här liknar mycket den utveckling som inkomstskattesystemet gick igenom under de år som föregick den stora skattereformen 1990-91. Högt skattestryck, som måste kompenseras med ett lager särregler och undantag. Resultatet blir plottigt, och slutsatsen är att en större reform måste till – precis som då skedde med inkomstskatten.

IMF föreslog ytterligare sänkt statskatt. Skälet till att regeringen inte vill följa rådet är rädslan för överhettning. Jag tror dock att den risken överskattas, både för att arbetskraftsutbudet påverkas positivt av skattesänkningar, vilket bryter upp flaskhalsar och håller tillbaka kostnadsutvecklingen, men också för att det finns ett mycket tydligt historiskt samband i Sverige – ett samband som ekonomerna kallar Ricardiansk ekvivalens – mellan privat och offentligt sparande.

Diagrammet – observera att skalorna är olika konstruerade – visar på en mycket stark korrelation mellan privat och offentligt sparande. Varje gång det offentliga sparandet har ökat, har det privata minskat och vice versa. Vi kan naturligtvis inte vara säkra på att sambandet ser exakt likadant ut under kommande år. Men huvudpöängen är ändå klar: Det är inte alls säkert att påskyndade amorteringar av

statskulden – i synnerhet inte i ett läge när skulden ändå faller snabbt – verkligen kycler av ekonomin. Det beror på hur hushållen reagerar.

Avslutningsvis, det är stora drag en bra politik regeringen för, men jag saknar en långsiktig skattestrategi. Finansministern borde anta en långsiktig målsättning om sänkt skattetryck, och han borde specificera när och hur vissa bestämda mål akall nås.

Nu görs inte det – tyvärr. Erik Åsbrink antydde före sin avgång för halvannat år sedan att en sådan stor skattereform skulle komma. Men i den här finansplanen andas inte ett ord om detta. Jag ser inte linjerna i den långsiktiga skattepolitiken. Det är olyckligt. Det ger intrycket att skattepolitiken är en residual. Det borde inte vara så. Vi har inte råd att se det på det viset i en global ekonomi.

Danne Nordling

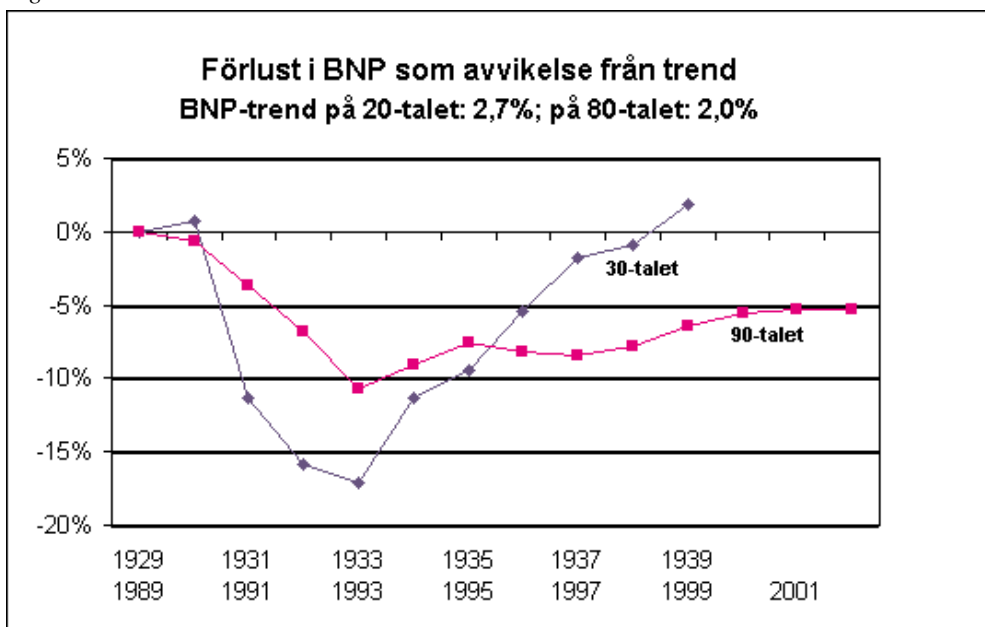
Jag skulle vilja fortsätta den diskussion Klas Eklund initierade med den speciella aspekt som handlar om skatter och tillväxt. Denna fråga kan sägas stå i centrum för en diskussion av finansplanen och den ekonomiska politiken. Man kan inte utan

fog hävda att det går bra för Sverige just nu därför att vi har börjat sänka skatterna. Förra året sänktes ju den högsta marginalskatten för de allra flesta. Det som blev kvar är en liten bit av den gamla värnskatte. I år sänks skatterna som kompensation för egenavgifterna och det fortsätter man med i ett andra steg nästa år.

För att få lite perspektiv på hur den ekonomiska tillväxten sett ut efter konjunkturnedgången har jag gjort en jämförelse mellan 30-talet och 90-talet. Den diskussion vi för nu, borde vi egentligen ha fört för tre, fyra år sedan. Det var då som det normala mönstret för en konjunkturuppgång skulle ha gett vid handen att vi skulle fått den uppgång som vi får nu. Den är alltså försenad med 3–4 år. Vi kan se här att tillväxten borde ha ökat omkring 1996 om mönstret varit detsamma som på 30-talet. Detta skedde emellertid inte på 90-talet, delvis därför att vi hade mycket högre skattetryck och dessutom såg vi nyss att skatterna höjdes just vid denna tid. Där visade Bosse Ringholm själv ett diagram över skattehöjningarna.

Skatterna på 30-talet låg på drygt 10 procent av BNP och på 90-talet drygt 50 procent av BNP. Det är en avgörande

Figur 4

skillnad. Exportutvecklingen, som ibland förts fram som orsak till 30-talets bättre tillväxt, utgör inte någon förklaring. Tvärtom ökade exporten med ca 30 procent på 30-talet och med hela 86 procent på 90-talet. Att det gick bättre på 30-talet än på 90-talet hör på något sätt ihop med sambandet mellan skatter och tillväxt. Är det så, Bosse Ringholm, att sänkta skatter kanske är bra för tillväxten? Vilken är finansdepartementets uppfattning i den frågan?

Bosse Ringholm

Sambandet mellan skatter och tillväxt är mycket omdiskuterat. Jag har ägnat lika många timmar åt att läsa litteraturen av dem som hävdar att det finns ett samband som jag ägnat åt dem som hävdar motsatsen. Det är svårt att ha en bestämd uppfattning i denna fråga, men det går att finna enstaka typer av skatter för vilka man kan hitta ett samband med tillväxten. Det generella sambandet är dock fortfarande mycket omtvistat och jag kan i varje fall inte se så enkla samband som en del

hävdar i debatten.

Klas Eklund efterlyser en långsiktig strategi på skatteområdet. I ett avseende tycker jag att han har blivit bönhörd, även om det inte är på det område som han frågar om. Det är vår långsiktiga inriktning för den gröna skatteväxlingen. Men det är förstås på ett annat område som Klas efterlyser långsiktighet.

Man kan gärna kritisera oss i den svenska regeringen för att vi inte gör som den franska eller tyska regeringen. Där bestämmer man sig för att lägga ut skattesänkningar på tre eller fyra år. Vi har valt en försiktigare linje. Vi vill gärna avskaffa de 45–50 miljarder kronor som egenavgifterna utgör, vilka är en belastning för individerna. Det innebär att vi vill sätta ned skatten med motsvarande belopp. Vi lägger emellertid inte ut något schema på x antal år som denna kompensation skall genomföras på, utan avvaktar för att göra en bedömning varje år. Vi vill väga in konjunkturpolitiska och andra skäl. Jag är inte säker på att det skulle gå helt obemärkt förbi, i bland annat inflationsut-

vecklingen, om vi skulle ha sänkt skatten nästa år med de ca 30 miljarder kronor som IMF rekommenderar istället för de 15 vi nu sänker med. Vi har exempelvis nu en mycket stark privat konsumtionsutveckling och den skulle naturligtvis spås på med en dubbelt så stor skattesänkning. Om detta kan man givetvis göra olika bedömningar.

Den långsiktiga syn som vi har kanske inte är tillräckligt tydligt beskriven i finansplanen. Om vi i framtiden vill ha en hög välfärdsnivå av det slag som vi har idag, kommer vi att ligga på en hög skattnivå även långsiktigt. Vi är dock i allra högsta grad intresserade av att titta på möjligheterna vad gäller skatter som gör att vi kan öka arbetsutbudet. Detta inte minst utifrån den demografiska situation som vi kommer att stå inför i framtiden.

De diskussioner som Klas Eklund tar upp om kapitalbeskattning, förmögenhetsbeskattning osv omfattar svåra och viktiga avvägningsfrågor. Vad gäller dessa skatter så finns det målkonflikter. Jag vet att många av dem som kräver sänkt eller slopad förmögenhetsskatt eller sänkt kapitalskatt inte lägger samma vikt som den socialdemokratiska regeringen vid de fördelningspolitiska effekterna. De är inte dramatiska, men har både symbolisk och faktisk betydelse. Det finns skilda politiska synsätt på hur fördelningspolitiken skall tillåtas slå igenom på det här området. Den förändring som vi nu gör av förmögenhetsskatten innebär att antalet personer som betalar förmögenhetsskatt nästa år kommer att vara färre än i år. Det finns problem som Klas Eklund pekar på och som hänger ihop med att vi i förmögenhetsbeskattningen inte belastar de allra rikaste med så mycket som vi borde ur fördelningssynpunkt. Detta sammanhänger i sin tur med globaliserings- och skatteflyktseffekter bland annat. Vi har nyligen tillsatt en utredning som leds av LO:s förre chefsekonom Per-Olof Edin. Den skall titta på konsekvenserna av en globaliserad ekonomi för våra skattebaser. Diskussionen om detta är utomordentligt

svår och vi har i olika EU-sammanhang under senare tid ägnat mycket tid och energi åt att hitta ett gemensamt inslag i kapitalbeskattningen, eftersom vi känner att trycket blir allt större från globaliseringen.

Jag går nu över till vårt tredje avsnitt om strukturfrågorna. Jag skulle först vilja knyta an till en rapport som Merrill Lynch, en känd investmentbank, presenterade för några veckor sedan och som handlade om tillväxtförutsättningarna. De har rankat olika länders tillväxtförutsättningar och på en skala summerat ett antal punkter om allt från ledarskap till kompetensutveckling. Smickrande nog var Sverige i deras ranking det land som hade de bästa tillväxtförutsättningarna. Det är inte detsamma som att säga att Sverige framgent kommer att ha den bästa tillväxten. Många faktorer spelar naturligtvis in och tillväxttakten beror också på vilken bas man har. Vi har tidigare fått liknande rapporter från annat håll, bl a i samband med den årliga ekonomisk-politiska konferensen i Davos i Schweiz i början på året. Där tillhörde Sverige de EU-länder som bedömdes ha de allra bästa ekonomiska förutsättningarna. Vi för en diskussion om dessa viktiga frågor i finansplanen. Den centrala frågan är vad vi kan göra för att tillvarata de goda förutsättningar som vi har i dagsläget, vilka är en kombination av det vi själva åstadkommit och det som omvärlden bidragit med i form av en god internationell konjunktur.

Det jag vill lyfta fram av strukturfrågorna är framförallt utbildning, forskning och utveckling. Vi har av tradition i Sverige en väldigt hög andel av vår bruttonationalprodukt som används för utbildning, forskning och utvecklingsarbete. Både den offentliga och privata sektorn gör stora utbildningssatsningar. När det gäller satsningar på högre utbildningar ligger vi högst av EU-länderna och vi ligger högt om man lägger ihop både de privata och offentliga utbildningsinvesteringarna. Jag tror att för ett litet land som Sverige med ett stort och växande utbyte med omvärld-

den, genom bland annat utrikeshandel, kommer utbildningsfrågan att bli alltmer viktig.

Barn och ungdomar är en viktig komponent i det här budgetförslaget. Alla förstärkningar vi kan göra av ungdomsskolan och hela vägen över arbetsmarknadsutbildning, kommunal vuxenutbildning och självfallet högskole- och universitetsväsendet, kanske är det allra viktigaste vi kan göra för att skapa goda strukturella förutsättningar för att klara konkurrensen och leva upp till de högt ställda förväntningarna.

Vi hade i förra årets budgetproposition ett förslag som ännu inte har kommit i bruk eftersom vi inte hittat ett bra system ännu. Vi avsatte då en dryg miljard kronor för kompetensutveckling ute på arbetsplatserna. Många fackliga organisationer och även arbetsgivare har ett stort intresse av att föra in kompetensutvecklingsfrågor i avtalsdiskussionerna. Jag tror att man skall kunna hitta ett system där statens pengar kompletterar det som arbetsgivarna och företagen själva vill satsa och det den enskilde individen vill medverka med via sin lönesumma eller på annat sätt. Det är ett av de bästa inslagen vi har för att vi skall kunna klara en god tillväxt även i fortsättningen. Vi lever i en ekonomi med ständiga omställningar och vi måste bort från det gamla synsättet nämligen att vi skaffar oss en yrkeskompetens som vi sedan kan leva med hela livet. Det kommer få yrkeskategorier att klara av i framtiden. De flesta kommer i stället att vara med om en väldigt snabb omställning. Det som har hänt på IT-området under de senaste 5–10 åren är ett gott uttryck för det.

När jag lägger tonvikten på strukturområdet just kring utbildning, forskning och utvecklingsinsatser av olika slag samt kompetensutveckling, skulle jag vilja passa på att peka på att även om vi nu är på väg att nå 4-procentsmålet för arbetslösheten, så är vi inte nöjda. Vi vill ta några steg till. För 10 år sedan hade vi en arbetsmarknad där arbetslösheten var 1,5

-2 procent. Den arbetsmarknaden hade emellertid inlagget av en hög sjukskrivningsfrekvens. Det är inte bra om vi parallellt med att arbetslösheten sjunker skulle få en så hög sjukskrivnings- eller frånvarofrekvens på våra arbetsplatser som vi då hade. Nu gäller det att få ner arbetslösheten ytterligare och samtidigt finna vägar att stoppa den ohälsoutveckling som vi sett på många arbetsplatser, inte minst inom den offentliga sektorn. Denna ohälsa hänger förmodligen i mycket stor utsträckning samman med att det varit ganska hårt för många medarbetare i den offentliga sektorn under 90-talet. Nedskärningar i kommuner och landsting framför allt, har gjort att personaltätheten i skolan har minskat. De som jobbar i sjukvården och med äldreomsorgen får slita hårdare och det syns efter hand i statistiken.

Därför är det viktigt att under de kommande åren göra stora insatser för att våra potentiella arbetskraftsresurser, framför allt de långtidsarbetslösa, lyfts in i arbetskraften. Vi behöver en större och växande del av vår befolkning som tillhör arbetskraften. Vi har satt upp ett mål om att 2004 ha 80 procent av befolkningen i jobb och vi kapar nu bit för bit på väg mot det målet. Vi kommer sannolikt att hamna på 76 eller 77 procents sysselsättningsgrad nästa år. Vi kommer att göra stora insatser för att nå de långtidsarbetslösa. Vi har infört en aktivitetsgaranti från den 1 augusti i år i arbetsmarknadspolitiken. Det innebär att vi skall försöka bryta mönstret att man går mellan a-kassa, en åtgärd eller program i arbetsmarknadspolitiken, och sedan tillbaka till a-kassa och så in i en åtgärd igen. Aktivitetsgarantin har varit framgångsrik och på några veckor i augusti och september är det några tusen personer som via den fått chansen att komma in på arbetsmarknaden. Den allra bästa insatsen för de långtidsarbetslösa kanske är att vi sedan ett år tillbaka har ett särskilt stöd till de företag som anställer långtidsarbetslösa. Det har gett ungefär 10–11 000 personer en chans att komma

in i den privata sektorn och få en anställning där.

Mitt allra sista inslag i strukturdiskussionen handlar om en verkligt långsiktig fråga. Om man tittar på befolkningen i arbetsför ålder fram till 2030 kan man konstatera att redan omkring 2007–2008 minskar andelen av befolkningen som är ute på arbetsmarknaden. Den minskningen sker av rent demografiska skäl. Detta är ett viktigt skäl till att vi nu måste satsa mer på barn-, ungdoms- och familjepolitiken för att få en högre nativitet. Klarar vi inte det så är risken stor att vi får en minskad tillväxt på längre sikt. Vi kan delvis möta problemet på annat sätt, via t ex invandring, men det kan inte enbart lösa problemet. Framför allt så tycker jag inte att det vore riktigt att vi inte först fullt ut försökte utnyttja de resurser vi har på hemmaplan. Den potentiella arbetskraft som finns i vårt land idag består till en del av just invandrare.

Den här bilden är inte speciell för oss i Sverige. Jag var för någon vecka sedan i Paris på ett finansministermöte där jag ägnade en del av tiden åt att diskutera hur Europas ekonomi ser ut om tio år. Våldigt många länder är i precis samma situation. Den demografiska utvecklingen under de närmaste årtiondena gör att EU står inför en oförmånlig relation mellan antalet personer på arbetsmarknaden och dem som ej deltar. Pensionärerna blir fler och antalet yrkesverksamma färre, relativt sett. Vi har emellertid en fördel i Sverige i vårt nya pensionssystem. Beslutet om pensionssystemet har fattats i en relativt stor enighet bland de politiska partierna i riksdagen. Fem av de sju partierna, dvs socialdemokraterna och de fyra borgerliga partierna, står bakom reformen och det är någonting som man med avund ser på från Europa i övrigt. I Frankrike, Tyskland och vissa andra länder har man nu startat en diskussion om pensionsreformer eftersom man inser att det kommer att bli en påfrestning på deras ekonomier i framtiden i annat fall. Vi har en koppling av vårt pensionssystem till den framtida realeko-

nomiska utvecklingen. Det är viktigt att minnas också när vi diskuterar frågan om arbetstiden.

Jag brukar uppmana framför allt ungdomar att de skall diskutera arbetstiden och ha synpunkter på om vi skall korta arbetstiden och i så fall på vilket sätt, dvs när, hur etc. Det är ju de som kommer att vara med och betala framtida kortare arbetstider. Därför är det i allra högsta grad en viktig generationsfråga att inte den generation som för tillfället sitter vid spakarna tar för sig på ett sådant sätt att framtida generationer belastas med stora bördor.

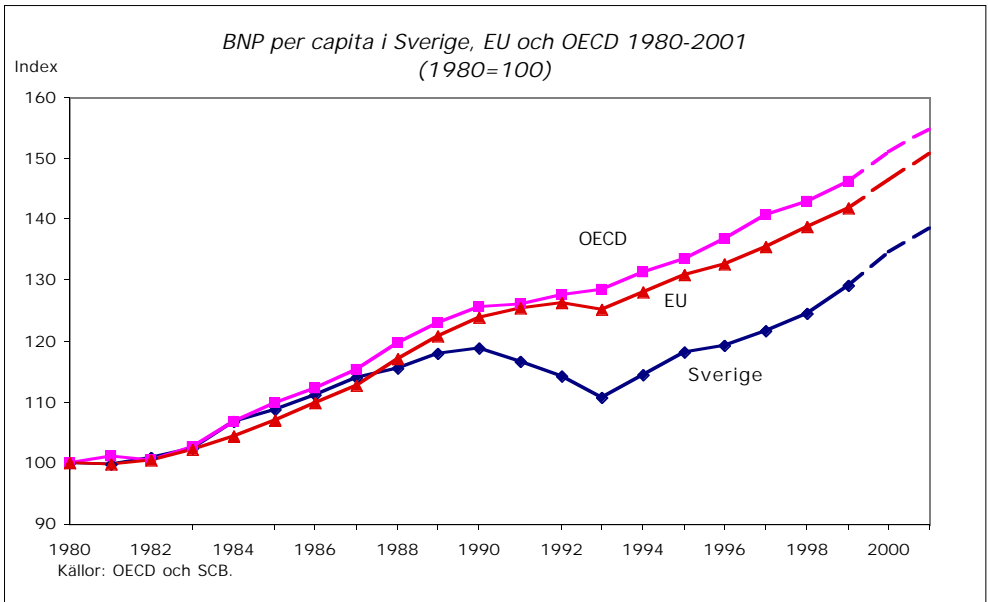
Hans Tson Söderström

Nu har vi hört att det går bra för Sverige. Det måste vara roligt att vara finansminister; roligare än vad som syns på finansministern. Nyss fick han en fyra i betyg av Klas Eklund. (Det är väl AB+ för oss som gick i den gamla pluggskolan.) Igår var det någon av bankekonomerna som utropade att årets budget gör alla hushåll till vinnare. Också det är ju roligt. Som medborgare får man tacka finansministern för att han gör oss alla till vinnare. (Man undrar ibland, herr ordförande, var han får alla pengarna ifrån.)

Mer allvarligt, det är svårt att vara finansminister i ett sådant här läge. Vi vet att det var det glada tjugotalet som bäddade för trettioårskrisen. Vi vet att det var det lysande sextioalet, när Kugelberg och Geijer reste runt i USA och predikade den svenska modellen, som lade grunden för den långa stagnationen under sjuttioalet. Vi vet att det var det gyllene åttioalet, då aktie- och fastighetsklippare gled runt i Porschebilar, som puffade oss utför stupet i början på nittioalet.

Nu är vi där igen, och det är ju bra om vi känner igen oss. "Det är tid för reformer", sade statsministern när han öppnade riksdagen, och man är benägen att instämma. Men jag undrar om vi menar samma sak. Låt oss därför tala något om behovet av reformer!

Den uppgång i ekonomin som vi ser nu har grundlagts genom ett antal omfattande

reformer som i hög grad präglats av finansministerns politiska parti. *Avregleringarna på kreditmarknaden* 1985-89 bar Bengt Dennis signum. De har skapat en bättre hushållning med samhällets sparande och skapat förutsättningar för en penningpolitik av modernt snitt, som nu är mycket framgångsrik.

Århundradets skattereform drevs igenom (1990-91) av Kjell-Olof Feldt och Erik Åsbrink. Den blev inte så långvarig, men huvuddragen finns ändå kvar. Den kanalisering av företagande bort från skattdriven spekulation in i realekonomiska satsningar med hög samhällsekonomisk avkastning som skett under 1990-talet är resultatet av den reformen. Till alla som skämtade om frånvaron av dynamiska effekter när vi gick in i krisen i början av 1990-talet vill jag säga: det är *nu* vi ser de dynamiska effekterna av århundradets skattereform.

Ansökan om *medlemskap* i EU drevs ju igenom litet kuppstat av Ingvar Carlsson i ett krispaket 1991. Men medlemskapet har i hög grad ökat tilltron till Sveriges vilja att föra en ekonomisk politik i linje med en bredare europeisk tradition.

Lindbeck-kommissionen 1993 var ingen reform i sig själv, men den föreslog

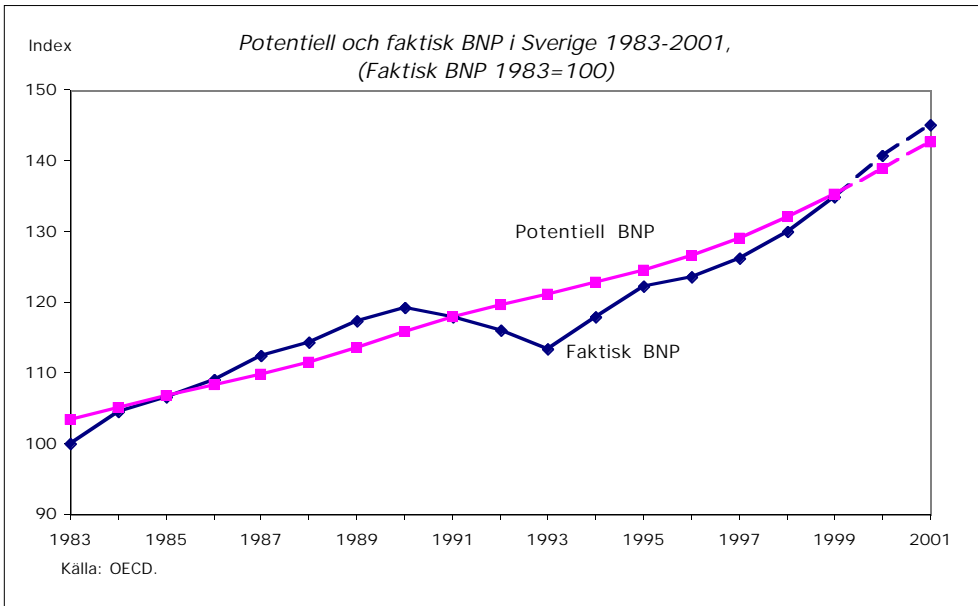
inte mindre än 113 reformer, varav det påstås att nu drygt hälften är genomförda. En är fyraåriga mandatperioder. Statsministern lär ha sagt att den kraftfulla budgetsaneringen 1995-98 skulle ha varit omöjlig om han inte hade haft en fyraårig mandatperiod på sig att skörda vinsterna av den.

1996-97 genomfördes den *budgetpolitiska reform* som lagt grunden till den starka utvecklingen av statsfinanserna. Det gäller framför allt utgiftstaket och saldomålet, men också själva beslutsprocessen.

Den flytande växelkursen kom av sig själv 1992 men Riksbanken fattade 1993 det strategiska beslutet om ett *inflationsmål*. Regeringen har hjälpt till genom lagstiftning om en *självständig Riksbank* 1999, som väsentligt ökat penningpolitikens trovärdighet.

Man kan önska att betydelsen av de här reformerna för den positiva ekonomiska utveckling vi ser nu skulle ha lyfts fram litet tydligare i finansplanen. De har spelat en helt avgörande roll för de ekonomiska framgångarna, och det finns anledning att påminna om dem.

Reformerna har dessutom varit helt nödvändiga, för i ett längre perspektiv så

Politiska reformer för 2000-talet (Lindbeck II: 30 förslag)

Majoritetsval
Riksdagens budgetkontor
Konstitutionellt oberoende riksrevision
Avpolitiserad chefsrekrytering
Stäng kommunakuten
Valfrihet i skola och omsorg
Ersätt landstingen med konkurrerande HMOs

Ruta 1

är vi inte särskilt framgångsrika. I förhållande till EU-länderna eller till OECD som helhet har vi tappat ungefär 10 procentenheter i BNP per capita sedan 1980.

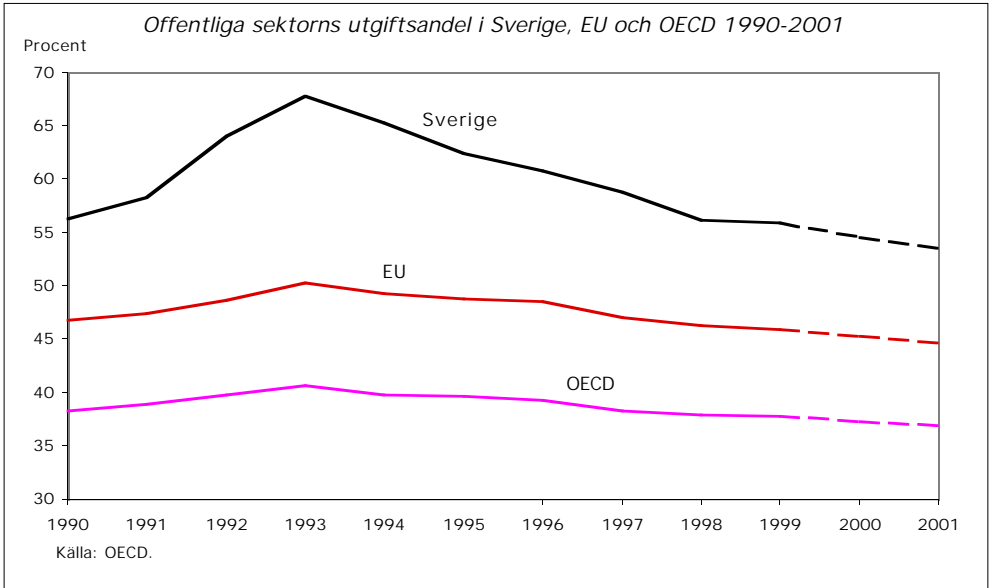
Vi har nu börjat knäpa in på vad vi har förlorat under en lång period. Alltså finns det skäl att driva det framgångsrika reformarbetet vidare. Men återigen, talar vi samma språk? När finansministern talar om reformer blir det 9 miljarder till vården, 5 miljarder till skolan, höjda barnbidrag, höjt bistånd. I regeringens terminologi verkar reformer vara samma sak som att sätta sprätt på 18 miljarder av skatte-

betalarnas pengar.

Det vore stor skada för landet om regeringen skulle återfalla i en sådan politik i stället för att fullfölja den framgångsrika reform-eran. Kanske beror det på brist på idéer i regeringskansliet. I så fall kan man ju få hjälp av Assar Lindbeck och hans kommission igen. Den lade fram en ny rapport – Politisk makt med oklart ansvar – i SNS regi i januari i år. Den här gången har kommissionen bantat ned till bara trettio men desto mer radikala förslag. Några exempel ges i *Ruta 1*. Här finns mycket kvar att göra.

På kort sikt är huvuduppgiften att förbättra utbudssidan i ekonomin. Efter återhämtningen är vi nu tillbaka i en situation liknande det sena 1980-talets, där faktisk BNP enligt OECD:s beräkningar ligger över potentiell BNP. Låt oss då satsa på att höja potentiell BNP – dvs utbudet av varor och tjänster – i stället för att till varje pris hålla tillbaka efterfrågan!

Det finns en mängd utbudspolitiska reformer som behöver vidtas. Några framgår av *Ruta 2*. Vårt största utbudsproblem är naturligtvis att vi har världens i särklass största offentliga sektor. Genom utgiftstak och budgetreform fick vi en trend ned mot EU-genomsnittet när det gäller den of-

Utbedsreformer för 2000-talet

Offentliga utgiftsandel Till EU-nivå

Energi Avbryt kärnkraftsavvecklingen

Kapital Avveckla förmögenhetsskatten

Sänk kapitalskatterna

Underlätta anställdas

deläggande

Arbetskraft Kompetensinvandring

Egenfinansierad högre

utbildning

Ökad rörlighet

Minskad frånvaro

Högre pensionsålder

Ruta 2

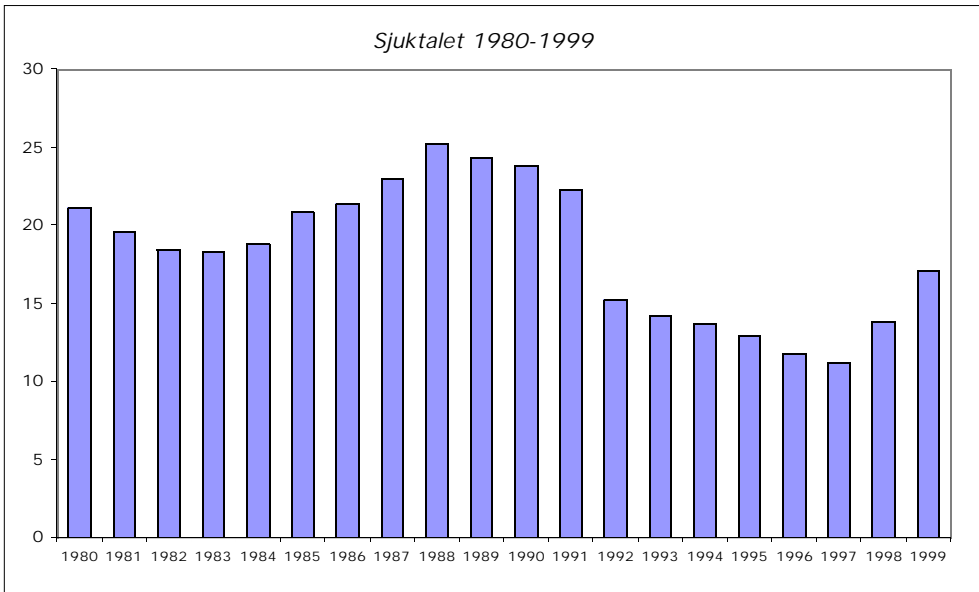
fentliga utgiftsandel. Men här verkar nu ske ett trendbrott som i tiden sammanfaller med bytet på finansministerposten. Det vore därför intressant att höra hur finansministern personligen ser på den här utvecklingen. Är den offentliga utgiftsandel och därmed det totala skattetrycket på väg ned mot EU-nivå eller har det nu planat ut så vi stannar på den här nivån, nästan 10 procentenheter över EU-nivå och ca 15 procentenheter över OECD:s

nivå?

På energiområdet måste man fråga sig om det verkligen är väl använda pengar att satsa ungefär 130 miljarder av vår nationalinkomst på att avveckla fullt funktionskraft och ersätta den med andra energislag under en period. Kanske tänker regeringen om på den punkten. (Nordhaus beräknade det diskonterade nuvärdet av kostnaden för en fullständig avveckling av kärnkraften 2010 till 129 Mdr kr i 1995 års priser.)

Enligt finansministerns svar till Klas Eklund är det fördelningspolitiskt besvärligt att avveckla förmögenhetsskatten. Jag har svårt att förstå hur det kan vara fördelningspolitiskt besvärligt att avveckla en skatt som bärs av personer i vanliga småhus eller företagare medan de sjutton rikaste personerna i det här landet befrias från skatt. Jag kan inte förstå den fördelningspolitiska logiken i det.

Det var bra att finansministern talade om arbetsmarknaden. Mycket som görs där är bra. Men mer behövs. Vi behöver satsa på kompetensinvandring, inte bara av forskare från USA, utan även av kockar från Indonesien och programmerare från Indien. Inte minst behöver vi återinvandrade svenskar som har varit utom-

lands en tid och blivit duktiga på olika saker. Det hjälper inte med expertskatter och särskilda skatteregler för utlänningar för att få tillbaka de svenskarna till hemlandet.

Vi behöver få ut ungdomarna snabbare på arbetsmarknaden. Vi skall inte subventionera dem för att vistas vid universiteten. Särskilt inte dem som försvinner till välavlönat arbete i utlandet. Varför skall lågutbildade svenska skattebetalare betala för det? Studielån ger bättre incitament till effektiva studier och bättre fördelningspolitisk träffsäkerhet.

Vi behöver en mängd åtgärder för ökad rörlighet på arbetsmarknaden. Det handlar om lönebildning och skatter, men det är också bra med de skärpta aktivitetskraven. Det finns all anledning att ha färre personer i åtgärder.

Den allvarligaste tendensen på arbetsmarknaden just nu är att sjuktalen snabbt är på väg upp. Den formella arbetstiden för en heltidsarbetande i Sverige är 38,6 timmar, den faktiska arbetstiden är 31,6 timmar. Det beror på semester, sjukdom, föräldraledighet och sådana saker. 1991 sänktes sjukersätningen i försäkringskassan. 1998 höjdes den igen. Drar finansmi-

nistern någon slutsats av utvecklingen av sjuktalet i samband med dessa två förändringar?

Pensionsfrågan är också viktig. Jag talade igår med en f d finansminister som är övertygad om att vi är på väg in i en ny pensionskris. Han tror att pensionsreformen inte kommer att hålla mer än ett par år. Vi har en formell pensionsålder på 65 år och en faktisk kring 60 år. Vi bör kunna göra något för att få ut en större del av den äldre arbetskraften på arbetsmarknaden.

Sammanfattningsvis: "Tid för reformer?" Javisst, men låt oss enas om att det är denna typ av utbudsreformer vi nu behöver i Sverige!

Bosse Ringholm

Med tanke på att den svenska ekonomin går så bra just nu och vi har hög tillväxt så tyckte Hans Tson Söderström att jag borde vara mycket gladare. Jag borde vara glad framför allt över Klas Eklunds betyg som var 4 eller AB+, som Hans Tson Söderström översatte det till. Med tanke på mina meriter i skolan så måste jag tillstå att jag aldrig fått något så bra betyg förut. Det är dock ett dilemma för en finansminister att gå omkring och se alltför

glad ut. Man kan då sprida föreställningen att här finns hur mycket pengar som helst att hämta. Därför försöker jag ha en något dämpad ton så att jag inte driver upp förväntningarna hos alla dem som kommer och knackar på dörren varje dag och vill hämta ut nya pengar.

Det är sant att det inte är lätt att vara finansminister vare sig i ett dåligt eller ett bra konjunkturelläge. I dagsläget efter ett hårt 90-tal är det naturligtvis många som tycker att just nu är det vi som skall prioriteras som nummer ett. Vi har varit mycket tydliga på den punkten och jag har idag från första stund visat vad vi prioriterat, nämligen jobben. Insatser för att få ut fler människor i jobb måste sättas främst. Om inte fler människor får jobb kan vi inte skapa en bättre arbetsmarknad. Med lägre arbetslöshet ökar våra möjligheter att skapa utrymme för reformer av olika slag. Jobben kommer att vara prioritet nummer ett även i fortsättningen. Det gäller förstås att rangordna förslag i en kö och hålla fast vid utgiftstaket. Vi har för närvarande ingen större diskussion om utgiftstaket, men i våras fanns det partier som jag samarbetar med som utan framgång högg ordentligt på utgiftstaket. Det är lätt att det blir ett budgetmässigt moras och åsikten etablerar sig att vi nu kan släppa loss hur mycket resurser som helst. Det kommer vi inte att göra.

Jag skulle vilja kommentera det som Hans Tson Söderström tar upp när det gäller skillnaden mellan storleken på den offentliga sektorn i Sverige och EU-genomsnittet. Det kanske är en skillnad som kommer att bestå och det tycker inte jag är underligt. Vi har valt olika modeller i olika länder för att organisera samhället. Tittar man närmare på EU-länderna så är det ganska stor spridning. Finland och framför allt Danmark har en organisation på sitt samhälle som är vad man kan kalla "den nordiska modellen". Vi har velat organisera en stor del av vår välfärd i offentlig gemensam regi. Andra länder har valt mer av privata lösningar och då får vi det här utfallet vad gäller skillnaden i stor-

lek på offentlig sektor i ekonomierna. Det är en fråga om hur man politiskt vill styra välfärdens utveckling och vilka fördelningsresultat man vill se.

En viktig sak som Hans Tson Söderström var inne på i flera av sina synpunkter var konkurrens. Det är riktigt att vi har skärpt konkurrenstrycket på olika marknader och att det medverkat till de goda ekonomiska resultaten i Sverige. Jag sade tidigare att när vi ser på oljedistributionen i vårt land så finns det anledning att hävda att konkurrenstrycket är för dåligt i den sektorn. Vi måste kunna öka konkurrenstrycket på den marknaden. Det är inte rimligt, för att ta det konkreta exemplet som nu diskuteras, att före skatt så kostar en liter diesel i Sverige ca en krona mer än vad den gör i Österrike, Italien eller för EU-genomsnittet. Konkurrensen måste skärpas i olika delmarknader.

På en punkt så skulle jag vilja protestera ordentligt mot det som Hans Tson Söderström tar upp. Det är när du exemplifierar med Handelshögskolan och ditt förslag om ökad egenfinansierad högre utbildning. Det förslaget tror jag vore förödande för svensk ekonomi. Jag kan se den omedelbara negativa effekten av detta. Du ifrågasätter varför man skall sätta in statliga pengar i utbildning när man riskerar att en och annan av dem som utbildar sig försvinner någon annanstans i världen. Saken är den att vi faktiskt har både ett in- och utflöde av utbildade personer. Jag reagerar framför allt därför att en ökad egenfinansiering av studierna skulle minska antalet personer som vill söka sig till högre utbildning och vi behöver i Sverige snarare öka det antalet. Det stora misstaget gjordes på 1980-talet när ekonomin gick bra och det fanns gott om jobb. Då var det många ungdomar som ratade högre utbildning och istället sökte sig ut till de jobb som fanns. Vi fick då i stort sett en stillastående situation när det gällde högre utbildning. Det är mycket bra att vi under större delen av 1990-talet, först som en del av arbetslöshetsbekämpningen i mitten av 90-talet och på senare

tid av andra skäl, kraftigt ökat den högre utbildningen. Det har inneburit att cirka 100 000 fler platser på universitet och högskolor tagits fram under kort tid och jag tror att vi behöver bygga ut platserna ytterligare.

Vi har från socialdemokratiskt håll satt upp som mål att försöka nå en situation där varannan ungdom i åldern 20–25 år skall påbörja universitets- eller högskolestudier. Jag tror av många skäl att det är ett viktigt mål, framför allt för tillväxten, men också av fördelningsskäl. Vi har fortfarande social snedrekrytering till universitet och högskolor. Jag skulle också vilja se att det ska tredje uppdraget som våra universitet och högskolor har, nämligen att samverka mer med omvärlden, näringslivet och arbetsmarknaden, utvecklas ytterligare. Jag skulle uppskatta mer av öppna dörrar mellan näringsliv, arbetsmarknad, högre utbildning och forskning. Vi skall inte införa restriktioner för utvecklingen genom att minska samhäl-

lets insatser och öka den egna avgiftsfinsansieringen för studenten. Det skulle vara en hämsko för tillväxten och för den sociala utveckling som jag och socialdemokraterna vill se.

Tack för att jag fått tillfälle att på några områden lägga ut texten kring budgetpropositionen. Jag skall försöka motsvara det höga betyg som Klas Eklund och andra nu har givit mig. Jag har naturligtvis länge längtat efter att få komma upp i de högre divisionerna.